

Aksjologia edukacji dorosłych, red. Janina Kostkiewicz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004, ss. 430

Katedra Pedagogiki Dorosłych Instytutu Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego zorganizowała w dniach 10-11 czerwca 2003 r. Ogólnopolską Konferencję Naukową na temat: „Problemy aksjologiczne w edukacji dorosłych”. Aksjologia – jako ogólna teoria wartości i wartościowania – jest ważnym elementem w analizach pedagogicznych. Nie ulega wątpliwości, że wartości – obojętnie jak je zdefiniujemy – pełnią zasadniczą rolę w procesie wychowania.

Dotychczas edukacja aksjologiczna i problemy podstaw aksjologicznych w teoriach pedagogicznych były podejmowane i rozstrzygane głównie w obrębie pedagogiki ogólnej, ściśle w teorii wychowania. Rzadziej tą problematyką zajmowano się w subdyscyplinach pedagogicznych, w tym również w andragogice. Tymczasem andragogika, jako edukacja dorosłych zmierzająca do wszechstronnego rozwoju ich osobowości, w sposób szczególny winna zwracać uwagę na wartości. Są bowiem okresy – np. starość – w życiu człowieka dojrzałego, w których aksjologiczne układy odniesienia są niezwykle istotne. Nie ulega wątpliwości, że współcześnie w naukach społecznych i w życiu codziennym wyraźnie zauważalny jest chaos aksjologiczny. Ewidentny jest też kryzys wartości w życiu publicznym. Wszystko to komplikuje sytuacje egzystencjalne człowieka. Należy przy tym zauważyć, że andragodzy podejmowali wiele zagadnień związanych z sytuacją człowieka dorosłego, ale rzadko zwracali uwagę na problemy aksjologiczne. Dlatego z uznaniem należy przyjąć fakt, że właśnie w Katolickim Uniwersytecie Lubelskiego zwrócono szczególną uwagę na aksjologię w edukacji dorosłych.

Obrazy naukowe skoncentrowały się wokół zagadnienia, które ogólnie określono jako „aksjologia w edukacji dorosłych”. Całość obejmowała cztery istotne tematy. Pierwszy traktował o problemach aksjologicznych w nowych i zaniechanych teoriach edukacji dorosłych. Drugi koncentrował się wokół kwestii zaniedbań kategorialnych i teoretycznych andragogiki w jej obszarze aksjologicznym. Trzeci dotyczył nowych modeli i nowych technologii edukacji nieformalnej w kontekście założeń aksjologicznych. Natomiast czwarty krąg zagadnień obejmował wartości humanistyczne w nowych rodzajach i typach szkół wyższych.

Owoce obrad konferencyjnych jest książka zatytułowana *Aksjologia edukacji dorosłych*, zredagowana przez Janinę Kostkiewicz. Publikacja składa się z czterech części, które zostały zatytułowane: Andragogika w perspektywie aksjologicznej; O obecność wartości w edukacji dorosłych; Problemy aksjologiczne w teorii i praktyce edukacji dorosłych oraz Sytuacje trudne a wsparcie pedagogiczne człowieka dorosłego.

Trudno jest w krótkim omówieniu szczegółowo scharakteryzować ogromne bogactwo koncepcji, teorii i zaprezentowanych badań, ukazanych w trzydziestu dwóch artykułach zamieszczonych w recenzowanej publikacji. Z konieczności więc selektywnie potraktujemy zawarte w książce materiały, zwracając uwagę na najbardziej istotne

i ważne dla uchwycenia podstawowych aspektów podjętej problematyki aksjologii. Warto zwrócić szczególną uwagę na pierwsze dwie części omawianego studium.

W pierwszej części – zatytułowanej „Andragogika w perspektywie aksjologicznej” – poruszono następujące zagadnienia: *Potrzeby i perspektywy aksjologii w andragogice i edukacji dorosłych* (Józef Pólturzycki), *Andragogika wobec wartości* (Bogusław Żurakowski), *Czy dorośli potrzebują edukacji aksjologicznej?* (Katarzyna Olbrycht), *Aksjologia wychowania dorosłych w ujęciu Romana Guardiniego* (ks. Marian Nowak), *Aksjologiczne problemy późnej dorosłości* (Tomasz Ożóg), *Aksjologia w procesie resocjalizacji* (ks. Zbigniew S. Irański) oraz *Aksjologiczne aspekty edukacji permanentnej nauczycieli* (Agnieszka Orkwiszewska).

Wymienione opracowania są przede wszystkim poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie o miejsce aksjologii w andragogice. Są one mniej lub bardziej dopracowanymi próbami wypracowania jakiejś teorii o roli wartości w edukacji dorosłych. Warto zwrócić uwagę na stwierdzenia Józefa Pólturzyckiego, który pisze: „Wartości [...] służą rozwojowi. Dobro formułuje osobowość, wyzwala z nadmiernego materializmu, sprzyja rozwojowi duchowości, otwiera na potrzeby innych, chroni przed czynami niegodziwymi” (s. 11). Konkludując, autor zwraca uwagę, że aksjologia stanowi integralną część całego systemu edukacji oraz pedagogiki (jako teorii wychowania), dlatego jest też ważnym aspektem edukacji dorosłych i andragogiki.

Interesujące są analizy zawarte w artykule *Andragogika wobec wartości* B. Żurakowskiego. Autor zwraca uwagę, że w andragogice, która ma do czynienia z człowiekiem już ukształtowanym przez wcześniejsze etapy edukacji (naukę, doświadczenie, samowychowanie), ważnym problemem jest określenie celu wychowawczego. Dlatego istotną rolę pełnią w tej dyscyplinie wartości. Uczenie wartości w obszarze andragogicznym wiąże się z przeżyciem aksjologicznym, które jawi się jako to, co prawdziwie „ważne” dla człowieka (s. 28).

W studium zatytułowanym *Aksjologia wychowania dorosłych w ujęciu Romana Guardiniego* ks. Marian Nowak ukazuje logiczną i zwartą teorię o roli wartości w życiu człowieka dorosłego. Jak wiadomo, omawiany autor (R. Guardini) łączył praktykę z teorią. Poprzez wykłady i różnego rodzaju konferencje zmierzał do niesienia pomocy człowiekowi dorosłemu, który dla pełni swojego rozwoju potrzebuje określonych (w tym przypadku zawartych w światopoglądzie chrześcijańskim) wartości.

Warto zwrócić również uwagę na artykuł Tomasza Ożoga *Aksjologiczne problemy późnej dorosłości*, w którym autor bardzo wyraźnie uwzględnia aspekt psychologiczny, zwracając uwagę, że zmiany psychiczne związane procesem starzenia się mają zróżnicowany charakter. Słusznie stwierdza, że istotne dla rozwoju ludzkiej osoby są zmiany w zakresie poznawania rzeczywistości i rozwiązywania problemów, w których to aspektach w okresie późnej dorosłości zwiększa się udział myślenia relatywistycznego oraz konstruktywno-dialektycznego. Okres ten przynosi także nowe możliwości integracji dwu sfer poznania: logiczno-rozumowej i intuicyjno-emocjonalnej. Warta zauważenia jest również konstatacja, że współcześnie „sztuka starzenia się”, podobnie jak „sztuka umierania”, należy do sztuk zapomnianych, a przecież są one ważnymi elementami „sztuki życia”.

W części drugiej recenzowanej książki – zatytułowanej „O obecność wartości w edukacji dorosłych” – znalazły się następujące opracowania: *Wartości w duchu nowego humanizmu jako podstawa edukacji dorosłych* (Janusz Gajda), *Dylematy andragogiki. Między nauczaniem, uczeniem się a autoedukacją* (Olga Czerniawska), *Pokazywanie a przekazywanie wartości. Problem z pogranicza wychowania i kształcenia dorosłych* (Stanisław Ruciński), *Prawda jako podstawowa wartość w edukacji ludzi dorosłych* (Zofia Matulka), *Duchowość jako wartość i obszar wspierania rozwoju człowieka dorosłego* (Janina Kostkiewicz), *Świat wiejskich wartości czynnikiem edukacji podmiotowej* (Krystyna Chałas), *Kształtowanie się systemu wartości naczelnych na ziemiach polskich w XIX wieku* (Piotr Paweł Gach), *Sokrates jako pierwszy andragog* (Bogusława Jodłowska).

W studium zatytułowanym *Wartości w duchu nowego humanizmu jako podstawa edukacji dorosłych* Janusz Gajda zwraca uwagę na spory dotyczące rozumienia wartości oraz na fakt, że współcześnie dokonują się poważne przemieszczenia w hierarchii wartości. Podsumowując własny wywód autor podkreśla, że edukacja oparta na wartościach uniwersalnych ma priorytetowy wymiar również obecnie. Rzecz w tym, aby w kształtowaniu osobowości nie zagubić wartości zarówno absolutnych, jak i użytecznych, które służą budowaniu człowieczeństwa. Brak harmonii w realizacji obu tych sfer wartości grozi poważnym okaleczeniem człowieka.

Interesujące spostrzeżenia zawarła w swoim artykule pt. *Duchowość jako wartość i obszar wspierania rozwoju człowieka dorosłego* Janina Kostkiewicz. Ważna wydaje się konkluzja wskazująca, że sytuacja egzystencjalna współczesnego człowieka wymaga wspierania jego rozwoju duchowego.

Na rolę edukacyjno-socjalizacyjną „wiejskich wartości” oraz ich znaczenie w rozwoju człowieka wskazuje Krystyna Chałas. Historyczny wymiar formowania się wartości podkreśla w swoim opracowaniu Piotr Paweł Gach.

Recenzowana książka stanowi cenny zbiór refleksji, analiz, krytycznych ocen ukazujących rolę aksjologii w edukacji dorosłych. Publikację tę warto polecić zarówno teoretykom, jak i praktykom zainteresowanym aksjologią i andragogiką.

dr Roman Jusiak OFM

Katedra Pedagogiki Społecznej w Instytucie Pedagogiki KUL